

Αντιδράσεις -Σχόλια-Προεκτάσεις Στο κείμενο του κ. Ζ.Ντελόρ

Πως εξασφαλίζουμε ταυτόχρονα ανταγωνιστικότητα διεθνώς, με μείωση της ανεργίας και καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού στο εσωτερικό της ΕΕ; Η ανταγωνιστικότητα προϋποθέτει ταχεία αύξηση της παραγωγικότητας - δηλαδή το προϊόν θα αυξάνεται ταχύτερα από την εργασία που απαιτείται. Με δεδομένη την αύξηση της προσφοράς εργασίας, υψηλή παραγωγικότητα εύκολα μεταφράζεται σε αυξημένη ανεργία: Ο εφιάλτης της κοινωνίας των δύο τρίτων όπου η ευημερία των εχόντων συνεχώς αυξάνεται, ενώ η ανέχεια των ανέργων και αποκλεισμένων εύκολα μοιάζει σαν το τίμημα της επιτυχίας.

Η λύση στο γρίφο, λέγει ο Ζακ Ντελόρ, είναι η ανάπτυξη: ένας ρυθμός ανάπτυξης 3 με 3,5% τον χρόνο μπορεί να οδηγεί σε συνεχείς μειώσεις της ανεργίας κατά 0,5 ως 1 %. Μια τέτοια ανάπτυξη, για να είναι διαρκείας και αυτοτροφοδοτούμενη, όμως δεν μπορεί να αποτελεί αποτέλεσμα απλών ποσοτικών προσαρμογών ή τεχνικής υψής συντονισμών. Δεν απαιτεί τίποτε λιγότερο από ένα Νέο Αναπτυξιακό Υπόδειγμα - ένα νέο τρόπο ανάπτυξης - ένα νέο τρόπο του σκέπτεσθαι.

Οι ιδέες αυτές του Ζακ Ντελόρ, όπως τόσες άλλες παλαιότερα, θα συζητηθούν, θα σχολιασθούν, θα βρουν ένθερμους υποστηρικτές αλλά και βίαιους πολέμιους. Για τον λόγο αυτό, θα ήθελα να αναφερθώ σε δύο μόνο σημεία για να προσφέρω κάποιες προεκτάσεις στην σκέψη του.

Πρώτον, **ο ρόλος της ευρωπαϊκής ενοποίησης** στην αναπτυξιακή πορεία. Σε σχέση με τους ανταγωνιστές της διεθνώς η Ευρώπη έχει το επιπλέον χαρακτηριστικό ότι ευρίσκεται εν μέσω μιας διαδικασίας ενοποίησης και συντονισμού. Η πλήρης εκτίμηση των αποτελεσμάτων της παρατήρησης αυτή δεν μπορεί να εκτιμηθεί αυτή την στιγμή. Θα αρκεστώ σε δύο σκέψεις:

- Η διαδικασία ενοποίησης μπορεί να είναι δίκοπο μαχαίρι. Όσο φαίνεται ότι προχωρεί κανονικά είναι ένας θετικός παράγων στην διαμόρφωση προσδοκιών και στην καλλιέργεια ενός καλού κλίματος. Το καλό αυτό κλίμα όμως εύκολα αναστρέφεται όταν η διαδικασία αυτή φαίνεται να σκοντάφτει. Η ενοποίηση είναι θετική μόνο όσο φαίνεται να έχει μια ορμή που την ωθεί προς τα εμπρός.
- Η διαδικασία ενοποίησης δημιουργεί ένα θετικό κλίμα το οποίο μπορεί να ευνοήσει την δυνατότητα προσαρμογής στο νέο αναπτυξιακό μοντέλο. Αρα οι προσαρμογές που πρέπει να γίνουν, πρέπει να συνδυαστούν χρονικά έτσι ώστε να συμπίψουν με περιόδους ταχείας πολιτικής προόδου.
- Η ενοποίηση πρέπει να συμβαδίζει και με μειώσεις στις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις περιφέρειες της ΕΕ. Η πραγματική σύγκλιση και η συνοχή ανάμεσα στις περιφέρειες πρέπει να αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία του νέου υποδείγματος. Η ταχεία σύγκλιση των μειονεκτουσών περιφερειών μπορεί να είναι ένας από τους κύριους λόγους που θα διευκολύνει την εγκαθίδρυση μιας ταχύτερης αναπτυξιακής δυναμικής.

Δεύτερον, μια **νέα ενσωμάτωση της εργασίας στην κοινωνική ζωή** - πιο αδρές γραμμές διαχωρισμού μεταξύ εργασίας και ελεύθερου χρόνου, αναζήτηση μιας νέας διευθέτησης μεταξύ της παραγωγής και του αντικειμενικού της σκοπού.

Η πιο φιλοσοφικά καταστροφική κριτική κατα του καπιταλισμού δεν είχε σχέση με την διανομή του εισοδήματος - το ό,τι μερικοί είναι φτωχοί και άλλοι πλούσιοι. Αντίθετα είχε σχέση με τις αυταρχικές σχέσεις στην διαδικασία παραγωγής: Η αποξένωση του βιομηχανικού εργάτη από τα μέσα παραγωγής του αφαιρεί το έλεγχο της παραγωγής, της δραστηριότητας δηλαδή που δίδει νόημα στην ζωή. Ο εργάτης καταλήγει αποξενωμένος από τον ίδιο του τον εαυτό.

Μια τεχνολογία που έχει την δυνατότητα να απελευθερώσει τον άνθρωπο από τους περιορισμούς που θέτει η ανάγκη επιβίωσής του, καταλήγει τελικά να του στερεί την ελευθερία.

Μήπως τώρα δεν βρισκόμαστε στο ίδιο δίλημμα; Η τεχνολογία και η συνεχής βελτίωση της παραγωγικότητας διευρύνουν την δυνατότητα παραγωγής. Εμμονή στην οργάνωση που χαρακτήριζε τις γραμμές παραγωγής, στο Ταιϋλορικό σύστημα παραγωγής, καταλήγει σε υπερεργασία για τους εργαζόμενους και ανέχεια για τους ανέργους. Ζωή χωρίς ελεύθερο χρόνο για τις "παραγωγικές" ηλικίες και κενό χρόνου για τους συνταξιολογούμενους.

Στην μεταβιομηχανική εποχή εμμονή στο μοντέλο αποξένωσης της βιομηχανικής επανάστασης δεν μπορεί παρα να εντείνει τα κοινωνικά προβλήματα. Οι δυνατότητες της νέας πραγματικότητας αντί να λειοδύνουν και να λύνουν προβλήματα, δημιουργούν νέα.

Η νέα κατάσταση, μας λέγει ο Ζακ Ντελόρ, μας δίνει νέες δυνατότητες ελευθερίας. Η παραγωγικότητα μας απαλλάσσει από το άγχος του βιοπορισμού. Για να εκμεταλλευτούμε την νέα αυτή ελευθερία, όμως, πρέπει να μην μας τρομάζει ο ελεύθερος χρόνος μας, η κοινωνική συνύπαρξη με άλλους χωρίς περιορισμούς.

Στο νέο αυτό περιβάλλον σημασία έχει η παιδεία, μια παιδεία που δεν είναι τόσο εργαλείο παραγωγικότητας αλλά εφόδιο ζωής. Μια παιδεία που δεν δίδει έμφαση στην μετάδοση γνώσεων όσον στην προσαρμογή και στην ανάλυση νέων συνθηκών. Μια παιδεία που θα αποδίδει ξανά τον ελεύθερο χρόνο στον άνθρωπο ως πηγή εμπλουτισμού. Μια παιδεία που θα μπορεί να δώσει τέλος στην αποξένωση του ανθρώπου από τον ίδιο του τον εαυτό.